

NIEUWE UITGAVEN

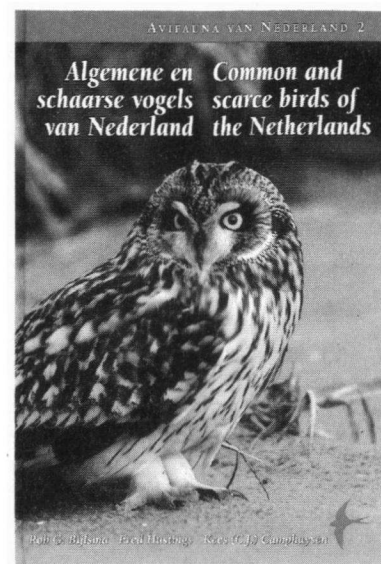
ALGEMENE EN SCHAARSE VOGELS VAN NEDERLAND

Ruim een jaar later dan was gepland, is dan eindelijk deel 2 van de Avifauna van Nederland verschenen. Eindelijk, want dit is het standaardwerk waar velen reikhalzend naar uitgekeken hebben. Waar deel 1 (het Dutch Birding-deel) van de Avifauna alle zeldzame soorten uitvoerig behandelde (bespreking in Twirre 10/4, 1999) gaat deel 2 (het SOVON-deel) in op de algemene en schaarse soorten van Nederland. Daarvoor is een beroep gedaan op vrijwel alle projecten c.q. omvangrijke databanken van vooral SOVON, Werkgroep Roofvogels Nederland (WRN), Nederlandse Zeevogelgroep (NZG) en de onnoemlijk vele landelijke en regionale publicaties. Algemeen vormen de twee atlassen van SOVON belangrijke bronnen; voor broedvogels met name ook projecten als het Landelijk Soortonderzoek Broedvogels (zeldzame soorten en kolonievogels) en het Broedvogel Monitoring Project. Voor water- en wintervogels gaat het daarnaast om de diverse watervogelmonitoringprojecten, Punt Transect Tellingen en op regio's gerichte projecten, zoals het Waddenproject. Aanvullend zijn zeetrekellingen, tellingen op de Noordzee, olieslachtoffertellingen op Nederlandse kusten, landtrektellingen, losse waarnemingen en gegevens van de Nederlandse Ringcentrale gebruikt. Bovendien zijn ook mensen in de regio geraadpleegd. Al met al gegevens waar enkele duizenden vrijwilligers bij betrokken zijn. Daar zit meteen ook de enorme winst van dit imposante boekwerk. Gegevens die normaliter apart van elkaar verschijnen in rapporten en artikelen zijn samengevoegd. Niet alleen treffen we onze broed-, winter- en trekvogels in één naslagwerk aan, maar is het bijvoegen van de NZG-zeevogelgegevens een belangrijke toegevoegde waarde, nu ook de 'Noordzee-gegevens' erin betrokken zijn. Deel 2 vertelt ons daarmee veel meer over de vogels van Nederland en het Nederlandse landschap dan het overzicht van losse waarnemingen van zeldzame soorten in deel 1.

Voorafgaand aan de soortbesprekingen wordt nader ingegaan op de voorgeschiedenis van dit deel van de Avifauna, Nederland in de 20^e eeuw (landschap, wetgeving, grondgebruik, weer) en de bronnen voor de soortteksten. De soortteksten zijn alle opgedeeld in secties, namelijk 'herkomst en verblijf', 'voorkomen in de broedtijd', 'voorkomen buiten de broedtijd' en 'aantallen en trend'. De verspreiding van veel soorten wordt weergegeven in verspreidingskaarten en trends veelal in grafieken (alle in fraai 'SOVON-blauw'). Bij verschillende soorten worden regionale trends weergegeven in grafieken of worden seizoenspatronen, trends en/of verspreiding gerelateerd aan regio's, landschapstypen en -kenmerken. Daarbij zijn veel gegevens nader, kritisch getoetst, getuige bijvoorbeeld het overzicht van de Kwak, waarmee het recente overzicht van broedgevallen van deze soort in Limosa naar de prullenbak verwezen wordt.

Wanneer we de teksten kritisch afspeuren op de volledigheid aangaande Fryslân kunnen toch enkele kanttekeningen gemaakt worden. Zo mogen vraagtekens gezet worden bij enkele witte vlekken in de verspreidingskaarten van o.a. Buizerd en Havik, zijn bijvoorbeeld de populatieschattingen van de Kemphaan gebaseerd op gedateerde literatuur terwijl actuelere schattingen wel voorhanden zijn en de Kemphaan wel degelijk nog broedvogel is van het Lauwersmeergebied, wordt van de Steltkluut gemeld dat de soort in 1998 vermoedelijk ontbrak als broedvogel, terwijl baltsende en parende exemplaren in de Ezumakeeg dat jaar toch wijzen op mogelijke broedvogels en ging het in 1999 niet om een solitair broedend paartje, maar waarschijnlijk om twee broedparen. En ondanks de ellenlange literatuurlijst wordt hier en daar niet naar de oorspronkelijke bron verwezen, zoals bij de broedsuccessen van Blauwe Kiekendieven op Ameland (Bijlsma i.p.v. Ringgroep Ameland). Een kniesoor mogelijk die daar op let, want men moet beseffen dat er gebruik is gemaakt van literatuur t/m april 2000 en in de meeste gevallen wordt in trends ingegaan op de situatie t/m 1997. Maar wanneer wel gebruik wordt gemaakt van een roerdompterritorium op Vlieland in 1999 had het niet misstaan ook gebruik te maken van de vastgestelde toename van de soort in o.a. Fryslân en Noord-Holland in datzelfde jaar. Over dergelijke gegevens is tegenwoordig voldoende bekend, wordt ruimschoots gepubliceerd en zijn de bronnen bekend. Toch zijn dit misschien amper hiaten te noemen, want deel 2 van de Avifauna is het meest volledige en ongetwijfeld het meest belangrijke standaardwerk wat tot nu toe is verschenen over de Nederlandse vogelwereld. Je mag je gerust afvragen waar die nieuwe broedvogelatlas nog over zou moeten handelen, afgezien van enkele aanvullende, actuele gegevens over aantallen en verspreiding. Deel 2 van de Avifauna heeft namelijk al de herkomst- en overwinteringsgebieden, de trek en dispersie, de verspreiding in en buiten de broedtijd, aantallen, relatie met weersomstandigheden en -veranderingen, de rui en wat je verder kunt bedenken behandeld van alle soorten die van belang zijn. De nadruk ligt daarbij op aantallen en verspreiding en hoe deze de afgelopen eeuw onderhevig zijn geweest aan de drastische wijze waarop ons landschap op de kop is gezet. En dat is de materie waar het allemaal om draait. Wie zich namelijk nog afvraagt waar al dat tellen, inventariseren, onderzoeken, monitoren en publiceren nou goed voor is en of die gegevens wel goed terecht komen, kan met deel 2 van de Nederlandse Avifauna die twijfels wegnemen en voor de komende tijden gebeiteld zitten met een dijk van een naslagwerk. Wat dat betreft komt de heren Bijlsma, Husting en Camphuysen alle lof toe voor de immense inspanning die het schrijven van dit boek moet hebben betekend en voor het resultaat daarvan natuurlijk. Ook de fraaie foto's mogen niet onvermeld blijven. Het grootste deel is afkomstig van de Groninger fotograaf Hans Hut, beroemd en berucht in vogelaarskringen. De wijze waarop hij de vogel en zijn landschap weet vast te leggen sluit naadloos aan bij de teksten.

R.G. Bijlsma, F. Husting & C.J. Camphuysen, 2001. Avifauna van Nederland, deel 2. Algemene en schaarse vogels van Nederland. KNNV Uitgeverij, Utrecht & GMB Uitgeverij, Haarlem. ISBN 90 74345 21 2. Formaat 19 x 28 cm, gebonden, full color, 496 pagina's. Prijs: f 89,90 (f 79,90 voor leden van KNNV, DBA, NOU of SOVON). Verkrijgbaar bij de boekhandel.

MUSSEN IN BEELD

Gewone soorten komen pas vaak onder de aandacht wanneer blijkt dat ze in aantal afnemen. De Huismus is daar een prima voorbeeld van, want met ook met deze 'gewone soort' gaat het niet goed. Reden voor de 100-jarige KNNV om in samenwerking met SOVON Vogelonderzoek Nederland en Vogelbescherming Nederland het 'mussenproject' op te starten: een project waaraan vrijwel iedereen mee kan doen. Daarbij hoort dit handboekje 'Mussen in beeld'. Het boekwerkje beschrijft de Huis- en de Ringmus, waarbij aandacht uitgaat naar voedsel, ecologie en het jaarrond voorkomen van beide soorten. Zo wordt bijvoorbeeld op eenvoudige wijze de sociale balts van mussen uit de doeken gedaan. Ook wordt nader ingegaan op de achteruitgang van de Huismus. 'Mussen in beeld' is niet alleen een alleraardigst boekje voor de deelnemers aan het mussenproject, maar bovendien een prima initiatief om een alledaagse soort wat dichterbij te brengen.

Minouk van der Plas-Haarsma, 2001. Mussen in beeld. Uitgave KNNV Uitgeverij, Utrecht. ISBN 90-5011-144-0. Formaat 10 x 21 cm, geniet met tekeningen in kleur, 32 pagina's. Prijs f 9,95. Verkrijgbaar bij de boekhandel.

Romke Kleefstra

DAGVLINDERS IN BEELD

Na weidevogels, nachtvinders, lieveheersbeestjes, paddestoelen en mussen 'in beeld' te hebben gebracht, is 'Dagvlinders in beeld' de nieuwste uitgave in deze reeks van de KNNV (i.s.m. De Vlinderstichting). In het boekje worden dertig min of meer algemeen in Nederland voorkomende soorten behandeld. Het beschrijft de kenmerken van dagvlinders, de verschillende fasen in een vlinderleven, de manier van overwinteren, vlindertrek en de belangrijkste eisen die vlinders stellen aan de inrichting van het landschap. Op een uitklapkaart worden de dertig soorten overzichtelijk weergegeven met illustraties van Annemarie van Lierop. Net zoals de andere boekwerkjes in deze serie brengt het alledaagse soorten dichterbij en is het handig voor wie beginnende is deze soortgroepen meer eigen te maken.

Frank Bos, 2000. Dagvlinders in beeld. Uitgave KNNV Uitgeverij, Utrecht. ISBN 90-5011-145-9. Formaat 10 x 21 cm, geniet met tekeningen in kleur, 40 pagina's. Prijs f 9,95. Verkrijgbaar bij de boekhandel.

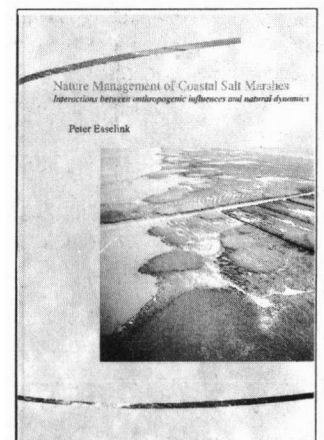
Romke Kleefstra

NATURE MANAGEMENT OF COASTAL SALT MARSHES

Aan de indrukwekkende rij van proefschriften van het Groninger veldbiologengilde van de Rijksuniversiteit Groningen kan het proefschrift 'Nature Management of Coastal Salt Marshes' van Peter Esselink toegevoegd worden. Terwijl proefschriften van Maarten Loonen (over ecologie van broedende ganzen, 1997) en Dik Heg (over de 'levensgeschiedenis beslissingen' van Scholeksters, 1999) nog vers achter de kiezen zitten, is ook Esselink's proefschrift voor velen, actief met veldbiologie, zeer de moeite waard. Het proefschrift handelt over de invloed van natuurbeheer op kwelders, ofwel kwelderbeheer (om maar eens een vies woord te gebruiken). Aspecten van door natuurbeheer beïnvloede kwelders die hoofdstuksgewijs uitgemeten worden, zijn o.a. hoe vegetaties zich ontwikkelen onder invloed van ontwatering en beweiding, de invloed van natuurlijke grazers (ganzen) op kweldervegetaties en de rol van kwelders als belangrijk leefgebied voor plantenetende watervogels (zoals Rotgans) en broedvogels (zoals Tureluur en Scholekster). Het onderzoek werd uitgevoerd op de vastelandskwelders, in het bijzonder die van de Groninger Dollard. Genoemde aspecten zijn van onnoemlijk groot belang voor beheer van deze gebieden, alleen al vanwege de grote (internationale) waarde van onze kwelders.

Helaas kampen veel kweldergebieden met beheersproblematiek die ten grondslag ligt aan sterke verzuivering (zoals op de Peasumerlannen en de kwelder bij Holwerd) en/of met te vroege inscharing van vee. De relatie tussen beheer (begrazing, vernatting, verdroging) en vegetatieontwikkeling (wat weer van invloed is op voorkomen en verspreiding van vogels) vormt hier dan ook de rode leidraad. Wat is bijvoorbeeld de invloed van opslibbing en toenemende hoogteverschillen op kwelders, het effect van vernatting en afgenomen beweiding, de relatie tussen afgenomen beheersintensiteit en de verspreidingspatronen van plantensoorten, de invloed van gravende grazers op de vegetatieontwikkeling, het gebiedsgebruik van Grauwe Gans en Brandgans in relatie tot kwelderbeheer, etc. Met het beantwoorden van dergelijke kritische (beheer)vragen (of in ieder geval alleen al een stap in die richting te doen) en het helder weergeven van de onderzoeksvragen, het uitgevoerde onderzoek en de onderzoeksresultaten in artikelvorm, biedt het proefschrift een handvat voor beheerders van kwelders en vormt het een basisdocument voor diegenen die zich bezighouden met broedvogelonderzoek op de vastelandskwelders. Geen overbodige luxe, want aan het beheer van onze kwelders kan nog veel verbeterd worden.

Esselink, J.W.P., 2000. Nature Management of Coastal Salt Marshes. Interactions between anthropogenic influences and natural dynamics. Koeman en Bijkirk BV, Haren. ISBN 90 367 1294 7. Formaat 24,5 x 17,3 cm, gebonden, met harde, full color omslag. Foto's en figuren deels in kleur, 256 pagina's. Prijs f 36.00. Verkrijgbaar bij de betere boekhandel.

Romke Kleefstra